

Candidates must complete this page and then give this cover and their final version of the extended essay to their supervisor.

Candidate session number

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Candidate name

School number

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

School Name

Examination session (May or November)

Year

Diploma Programme subject in which this extended essay is registered: Swedish A1

(For an extended essay in the area of languages, state the language and whether it is group 1 or group 2.)

Title of the extended essay: Lur skildrar Isakim Berg och
~~Dotter~~ Dan Andersson diten i Du och jag Döden
respektive Svarta Ballader

Candidate's declaration

If this declaration is not signed by the candidate the extended essay will not be assessed.

I confirm that this work is my own work and is the final version. I have acknowledged each use of the words or ideas of another person, whether written, oral or visual.

I am aware that the word limit for all extended essays is 4000 words and that examiners are not required to read beyond this limit.

Candidate's signature:

Date:

Supervisor's report

The supervisor should complete the report below and then give this cover, enclosing the final version of the extended essay, to the Diploma Programme coordinator. The supervisor must sign this report; otherwise the extended essay will not be assessed and may be returned to the school.

Name of supervisor (CAPITAL letters)

Comments

If appropriate, please comment on the candidate's performance, the context in which the candidate undertook the research for the extended essay, any difficulties encountered and how these were overcome. These comments can help the examiner award a level for criterion H. Do not comment on any adverse personal circumstances that may have affected the candidate.

har valt ett intressant
ämne för sin uppsats. Arbetet med
uppsatsen har haft vissa brister.

har haft svårt att följa
planeringen och det märks i vissa
delar av uppsatsen.

I have read the final version of the extended essay that will be submitted to the examiner.

To the best of my knowledge, the extended essay is the authentic work of the candidate.

I spent hours with the candidate discussing the progress of the extended essay.

Supervisor's signature:

Date:

Assessment form (for examiner use only)

Candidate session number									
--------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--

		Achievement level		
		First examiner	maximum	Second examiner
General assessment criteria <i>Refer to the general guidelines.</i>	A Research question		2	
	B Approach		3	
	C Analysis/interpretation		4	
	D Argument/evaluation		4	
	E Conclusion		2	
	F Abstract		2	
	G Formal presentation		3	
	H Holistic judgement		4	
Subject assessment criteria <i>Refer to the subject guidelines.</i> <i>Not all of the following criteria will apply to all subjects; use only the criteria that apply to the subject of the extended essay.</i>	J			
	K			
	L			
	M			

Total out of 36

Name of first examiner: (CAPITAL letters)	Examiner number:
Name of second examiner: (CAPITAL letters)	Examiner number:

Antal ord: 3399

**Hur skildrar Dan Andersson och Joakim Berg döden
i *Svarta Ballader* respektive *Du och jag döden*?**

Sammandrag

Denna uppsats är en jämförelse mellan Dan Anderssons och Joakim Bergs sätt att skildra döden i *Svarta Ballader* från 1917 och *Du och jag döden* från 2005. Dessa två valdes på grund av deras (i varje fall i *Du och jag döden*) inriktning på döden. Detta ger en möjlighet att gå närmare in på ett gemensamt tema, i detta fall ”döden”. Personligen har Bergs låtar alltid stått mig nära, och hans texter har oftast ett direkt budskap som är döden. Andersson har ett annorlunda sätt att behandla döden, det sägs att det ligger mycket i det att hans förfäder levde under stränga förhållanden och kämpade för livet. En kamp för livet kan också tolkas som en kamp mot döden. Det är intressant att titta närmare på detta, eftersom döden känns så fjärran, det är inget man tänker på hela tiden, men det förekommer och författare använder ofta detta som tema, hur de använder det och hur de liknar den andre.

En användning av det centrala temat döden och hur de båda använder människan och andra objekt för att beskriva döden. Som Bergs sätt att använda sig av själv begreppet döden men också att han i enstaka texter har använt personer, som man ofta kan förknippa med döden. Andersson som ofta går in på människor som har det svårt, precis som hans förfäder, har döden som ett mer dolt tema men ändå tydligt. Man har det svårt och kämpar för att överleva, eller främst undvika döden.

Det skiljer ett antal år mellan de båda verken, och likheterna är inte så stora. Andersson har som sagt tagit mycket från hans folk. Berg är mer egenskapande, han har med hjälp från gruppen skapat ett rakt budskap i varje text som kan förknippas med döden, detta genom att använda ordet ”döden”.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	sid.1
2. Dan Andersson.....	sid.2
3. Joakim Berg.....	sid.3
4. Kort om teknikerna.....	sid.3
5. Bergs kännetecken.....	sid.4
6. Anderssons kännetecken.....	sid.5
7. Jämförelse, likheter och skillnader.....	sid.7
8. Slutsats.....	sid.8

1. Inledning

Författare, regissörer med flera har under en längre tid använt sig av döden för att fånga människors intresse. Varför är det just döden som intresserar oss? I nästan alla filmer som gjorts i historien inträffar det minst ett dödsfall. Döden är för oss en okänd händelse men som vi ändå känner till mycket väl. Ingen kan veta vad som händer efter döden, bara de döda har en aning om detta. Så länge vi lever kommer vi att fantisera om döden på alla orealistiska och konstiga sätt t.ex. att man blir andar som hemsöker det hus där man en gång levde. Därför är det intressant att titta närmare på hur döden används i dikter och låtar.

Joakim Berg är en svensk låtskrivare i rockbandet Kent, som sägs vara det största svenska rockbandet just nu. De bildades 1990 med Joakim som frontfigur, sedan dess har de respekterats av folk runt om i landet som ett av de absolut bästa banden i Sverige. De har släppt totalt nio stycken album varav de flesta har toppat de svenska listorna under en längre tid. En anledning till att de klassas som ett av de bästa banden har bevisats av de priser de vunnit genom åren. Speciellt när de under 2003 inte vann mindre än 17 priser, och Berg har haft ett stort inflytande i detta, som kompositör och textförfattare fick han ta emot priser på Grammisgalan som är ett av de finaste priserna inom svensk musik (www.kent.nu).

Dan Andersson var en svensk poet som levde 1888 till 1920. Han växte upp under mindre fina förhållanden. Han och hans familj bodde i en liten by i de s.k. finnskogarna i Dalarnas sydligare delar. Dan Andersson har dedikerat de flesta dikter till sitt folk som levde under hårda förhållanden en längre tid tillbaka. (Andersson, sid. 5-9)

Jag ska göra en jämförelse av döden mellan Joakim Bergs låttexter ur albumet *Du och jag döden* från år 2005 och några av Dan Anderssons dikter ur *Svarta Ballader* från år 1917. Som man märker så skiljer det att antal år mellan dessa två verken. En analys ska avverkas utifrån skillnaderna och likheterna i respektive verk, dvs. några utvalda dikter från Dan Andersson och låtar från Joakim Berg. Det som redan är tydligt är att ”döden” till och med har tagits med i Kents albumnamn, att i Dan Anderssons fall är det *Svarta Ballader*, det finns ingen jättetydlig bild på vad han kan mena med titeln.

Skillnader och likheter finns det alltid gott om när det gäller författare, många inspireras av andra och tar hjälp av det och andra tvärtom. Tidsskillnaden mellan dessa verk är rätt stor så bägge författarna kan ha använt olika metoder att meddela budskapet, i och med att jag har lyssnat på Bergs låtar samt läst Dan Andersson dikter känner man att det åtminstone en sak som inte skiljer dem åt, det är stämningen (som liknar den andre). Man får en känsla av att det är en dyster stämning och att omgivningen är lite mystisk. Detta är en preliminär bedömning där jag endast har utgått från känslan.

Döden som verkar fascinera så många har också fascinerat mig, att titta närmare på hur Berg och Andersson har använt sig av döden i dikter respektive låtar, och att fördjupa det hela blir intressant. Olika människor brukar ha olika uppfattningar om döden, eftersom det skiljer så många år mellan så kanske det låter som att allt kommer att vara olikt, men det är inte helt omöjligt att Berg har inspirerats av Anderssons verk och använt sig av hans sätt att skildra döden i sina låtar.

Dan Andersson dikter har under åren har blivit tonsatta och sjungits, många av hans dikter utgår från hans rötter som finnmarksbo, de som en gång bosatte sig i de svenska skogarna som innan dess hade legat öde en längre tid. Hans folk sysselsatte sig inom järnbruket under den tid då Sverige hade en stor efterfrågan av kol, dessa människor blev de som var ansvariga för kolframställningen. Som det nämndes tidigare så har Dan Andersson ofta gått tillbaka till detta om kampen i livet, därav också döden. Människorna som kämpade för att överleva morgondagen, som Thorsien Bergman säger "... grunden för hans blotta existens, välver sig evighetens rymd, mörk, oändlig, med stjärnor som flammande frågor om liv och död." (Andersson, sid. 6)

2. Dan Andersson

Dan Andersson har (ju som sagt) skrivit otaliga dikter, och av dem har jag valt att skriva om *Svarta Ballader*. Här har jag också valt ut ett par dikter som ska jämföras med Bergs låtar, eftersom alla dikter har ett speciellt budskap och att titta närmare på dikter respektive låtar underlättar senare när skillnader ska hittas. *Svarta Ballader* har liksom flera av Anderssons dikter blivit tonsatta och sjungna, den senaste i ordningen är just ur *Svarta Ballader* som sjungs av den svenska artisten Sofia Karlsson (www.sofiakarlsson.com)

De dikter som har visat sig användbara är bland annat ”*Spelmannen*”, ”*Hemlös*” och ”*När mor dog*”. Utgår man från det att Andersson faktiskt använder finnmarksbornas förflutna om slaveri och deras kamp, så kan man väl sätta in det i hans dikter från *Svarta Ballader*. Som i ”*Spelmannen*” där han säger ”Jag vill inte gräva jorden, jag vill inte hugga ved” (Andersson, sid. 50) det känns som en föreställning av en person från den ”tunga” tiden, han vill inte gräva och heller inte hugga ved. Andersson använder gärna hans ”bakgrund” som ändå inte är det eftersom det var långt före hans tid, men att det sitter i honom på grund av att det var hans folk det rörde.

3. Joakim Berg

Joakim Berg, som är Kents grundare har skrivit både musik och text till albumet *Du och jag döden*. Enligt album titeln har albumet tema ”döden”, detta som också bevisas i låttexterna. Som Kent själva säger om albumet så skulle det bli en skiva som skulle vara mycket deppig.

Albumet *Du och jag döden* har synnerligen intressanta låtar som de flesta kan förknippas med döden. Samtliga låtar kan vara bra att jämföra med, men om man tar en som verkligen är speciell så är det ”Romeo återvänder ensam”, Romeo som egentligen är en halva av paret Romeo och Julia i Shakespeares berömda pjäs. Att det endast är Romeo ”Han kommer tillbaka utan Julia” (Berg) tyder på att han förvränger det hela lite, Romeo som egentligen inte ska leva då både Romeo och Julia tar sina liv. Detta kan vara innan de gör det, det vill säga att Romeo återvänder till Julia för att träffa henne och han är ensam, men ovetande att det är döden som väntar dem.

4. Kort om teknikerna

I Joakim Bergs text ”Döda vinkeln” från 2005 (Berg), får man ett litet intryck av hur Berg skriver. Han använder ljusen i ”Döda vinkeln” (Berg) som en ”Jag” person, ljusen håller på att dö. Det handlar ju trots allt om den döda vinkeln, och när ”I döda vinkeln ser jag allt vad du gör” kommer får man känslan av att personen är död. Berg använder döda vinkeln som döden, man ser från en död vinkel, som rätt självklart säger att man är död. Redan här ser man en liten skillnad mellan Andersson och Berg, i Anderssons dikter sitter döden längre in, det är

inget ord som direkt säger att detta är döden. Så detta är en liten skillnad som man hittar i deras skrivsätt men inte budskap. Berg använder sig av ordet död i texterna som om det vore ett alldeles för vanligt ord, man vet direkt att han skriver om döden. Andersson använder också död men det är kanske en eller två gånger i en dikt. Ett undantag är dikten "När Mor Dog" här har döden använts som rubrik, Andersson har här gått rakt på sak. Det är inget med att gå runt hinder och ställa gåtor i själva dikter, med titelns hjälp har han levererat kanske inte budskapet direkt men i alla fall handlingen.

5. Bergs kännetecken

Det som Berg berör mest är personliga känslor, för i alla sina texter har han en huvudperson som är något deprimerad och pratar om eller som ofta tänker tillbaka på livet. Det tyder på personer som inte längre finns vid livet och som har blivit nämnt innan livet efter döden. I de flesta texter av Berg så liv och döden en central roll och upprepas ett flertal gånger, citerat från Kent själva *Du ocn jag döden* skulle bli en deprimerande och dyster utgåva. Detta som egentligen har mindre med själva medlemmarna, inte minst Berg själv att göra deras sätt att skriva låtar och musiken har inte blivit så mycket påverkade av bakgrund.

Livet efter döden, det kanske inte kan nämnas som ett verkligt liv utan död helt enkelt är nästan ett huvudtema hos Berg. Men som sagt, finns det död har det också funnits liv liksom i Bergs "Du är ånga" där det sägs "Jag är född i en tid precis när dammet lagt sig ner" det hela som alltid börjar med ett liv men som sedan förvandlas till död, "Och så blev jag sjuk och blev den skugga du ser nu" (Berg). I detta fall dyker öden upp i den senare textraden och livet i den en första, det är dock väldigt klart och tydligt att Berg vill betona de två starka faktorerna liv och död. Berg har använt sig av olika sätt att påvisa död i texterna som i "Den döda vinkeln" där Berg har använt "Och på håll såg jag ljusen dö i dimman" och sedan "Precis när mörkret tändes upp igen" (Berg) när ljusen börjar dö finns det en känsla av att mörkret tar över, egentligen borde mörker lysa upp ett ljus men tar man in personer i sammanhanget blir det att ljuset är det ljus som människan ser strax innan själen har lämnat jordalivet, likväl som när det sägs att "mörkret tänds upp". Mörker är ju inte något som är igenkänt för att det tänds upp, han betonar med detta att mörkret sprider sig som ljuset när man tänder det. Mörkret lyser som ett ljus men det som bevittnas är inte ljus. Att se från

den ”döda vinkeln” kan också tolkas som att se saker i den världen där det fortfarande är liv från en värld där allt är dött. Här förekommer än en gång en balans mellan liv och död.

I låten ”Romeo återvänder ensam” är det en stark bild av döden (Berg, www.kent.nu), självklart som det är så har Shakespeares pjäs ”Romeo och Julia” avslöjat att döden är ett huvudtema. Detta som tidigare har betonats är att det som framstår i Bergs texter är det att personerna, den handling som är i texterna ofta är att man ser det från en död vinkel. Detta i ”Romeo återvänder ensam” när det nämns att ”En isig vind över vattnet bär ett eko från de dödas värld” då man uppfattar det som en Romeo som i Shakespeares pjäs förvisso är död men som titeln avslöjar så återvänder han från de döda. Dock kan det inte klargöras om han återuppstår, han framstår mest som en vålnad en själ utan kropp. Det som också benämns utan att nämnas konkret är det att Romeos kära Julia som följde med honom ända in i döden inte återvänder ”Romeo återvänder ensam”. *Romeo och Julia* har här använts som en sorts förtvdlighet genom att utnyttja det faktum att både Romeo och Julia inte levde vid slutet av Shakespeares pjäs, utan miste sina liv. Det som också nämns är svartsjuka detta som också är del av *Romeo och Julia*, ”En hälsning från ett svartsjukt hånfullt hav” (Berg) den svartsjuka som bemöts av de som man en gång fanns vid liv med.

Berg har synnerligen visat den mörka deprimerande sidan genom detta album, med många sätt som känns igen från låt till låt. Den går ofta tillbaka till livet som antingen var dåligt, men inte så att det är bra heller, det liv som var bra nämns inte men en viss längtan tillbaka finns. Det finns dock undantag för detta, som i ”Palace och Main” där personen som identifieras inte är någon som är död men som dödar en annan, och åter igen kommer vi tillbaka till balansen mellan liv och död. Det är bara saker som man vill komma ifrån i denna text, en mördare som vill komma ifrån sina synder. Den korta slutsats man kan dra av Bergs texter är den att pessimismen är det som lyser starkast, livet som ofta oundvikligt förekommer liksom det ännu mer oundvikliga, det vill säga döden.

6. Anderssons kännetecken

Det som har blivit förtydligat tidigare är det att Dan Andersson har en bakgrund med ett hårt liv. Han var själv ingen som var tvungen att slita lika hårt men påverkad av det att hans folk var det.

Andersson skriver gärna om att man har det svårt, ett liv som man gärna vill komma ifrån. Ofta är det så att livet är så hårt och dåligt att den enda utvägen till frihet är döden. Döden som enda nyckel till den cell som heter livet. Detta reflekterar det hårda liv som knappast gav någon större frihet, man sliter för att man ska överleva morgondagen som nästan är som att leva fången för evigt i ett helvete. Döden som alltid är skrämmande och även om man lever svårt och bara vill komma ifrån är döden oftast den sista utvägen, det är inget som man väljer före andra saker.

I dikten "Hemlös" har Andersson logiskt sett satt en person som är hemlös men också en fånge, i varje fall en som har begått ett brott. Ensamheten är en faktor som klargörs, som hemlös har man ofta gått miste om många saker i livet, en av dem familj och vänner som man kan lita på. I denna dikt är ensamheten ett faktum, "Jag kom från tjuvarnas gråstensborg/där min skugga var min kamrat" (Andersson, sid. 61) denna vers talar för sig. Att det enda som man har sig nära är ens egen skugga, brottet som sedan avslöjas "... och till sist tog jag en kvinnas liv" (Andersson, sid. 61) det som kanske är av ren desperation, ensamheten har töjt ut på tålmodet och själen att strävan efter att få vara med någon får en att göra sådant som normalt är utom tankefältet. Det som nämns senare är att det är som en flykt från livet, ett hat som inte kan släppas utan ansträngning. Som en strävan efter ett nytt liv utan de synder som har blivit lagrade i det här livet. Trots det att flykten från livet är ett mål vill man ändå leva "Men inom mig är något som icke vill dö/och som hatar att leva ändå" (Andersson, sid. 62) det som driver en till att vilja sluta leva, men ändå känner att man vill leva. Andersson har i flera dikter tagit detta som ett slags tema.

I "När mor dog" är döden som sagt ett centralt tema, något som avslöjas av den raka titeln. Andersson använder döden i titeln för att göra detta självklart i dikten. Det som jag personligen tycker är en bra bekräftelse av döden i denna dikt är de fyra sista verserna.

Men tungt sov mor i skumhöjd sal,
och aldrig mer skall hon vakna,
och lemmar som vridits i kampens kval,
få äntligen kallna rakna.

Det som kan identifieras är att den bosättningen av folket som är Dan Anderssons folk kan ha påverkat denna dikt. Det är kanske inte så troligt, men tar man och jämför med den

bakgrunden går det faktiskt att använda sig av det och det hela verkar kunna vara väldigt logiskt "... och lemmar som vridits i kampens kval" (Andersson, sid. 64) detta är kanske det slit som har utförts när den döda fortfarande var vid liv. Som sagt att komma ifrån det liv som är värre än döden, har blivit bekräftat "... få äntligen kallna rakna" (Andersson, sid.64). Det är som att äntligen får man vila i frid, släppa ifrån sig det som har pinat en under livet. Döden är som en befrielse.

7. Jämförelse, likheter och skillnader

Skildringen av dessa verk kan göras på olika sätt. en speciell sak som man lägger märke till i Bergs texter samt Anderssons dikter är att Berg till skillnad från Andersson använder sig av många metaforer, ta till exempel låten "Järnsnöken" där användningen av spöke betonar döden och livet därefter. Allt som var som det var tidigare har förändrats t.ex. rad 1 i "Järnsnöken": "Och jag rör mig tyst hör inte hemma här, jag är vålnaden" en mindre noga tolkning av detta skulle vara att han borde inte vara där man befinner sig just nu han har lämnat jordlivet men kan fortfarande se vad som pågår. Berg menar att det finns ett liv efter döden och som det visar sig vara väldigt logiskt i denna text är det spöket det handlar om. Metaforiken som används av Berg är mycket tydlig i flera sammanhang som när spöke används, det ändå övernaturliga än om man skulle använt ljusen slocknar, precis som att livet tar slut. Detta som innebär döden men Berg skriver om efter döden det vill säga spöke, som alla vet är det klart och tydligt förmedlat det döden redan har inträffat.

Andersson har som bekant använt mycket det faktum att det finns ett blodsband mellan honom och de finska nybyggarna som bosatte sig på svenska marker en tid tillbaka (Andersson sid. 5-9), han återkommer gärna i dikterna till dessa händelser om inte använder det som utgångspunkt i helhet. Dikten som Andersson har döpt till "Hemlös" har en klang som jag personligen känner igen som en ung herre, och denna dikt kan associeras med Andersson bakgrund. Skorna som verkar vara tunga som bly, han har även vandrat långt och tittar man på det slaveri som pågick tyder på att han har arbetat och haft det tuff och är på väg från sitt arbete. Men tittar man närmre på dikten sägs det att han har tagit livet ur en kvinna, som har fått honom fångslad. Förr i tiden bar ofta människor i fångenskap ett slags klot och det är kanske det han har släpat på, men kanske också de synder han har, de känns bly tunga men han kan inte bli av med dem så lätt. (Andersson, sid. 61-62)

8. Slutsats

Likheter och skillnader kan mycket väl nåträffas mellan Dan Anderssons dikter och Joakim Bergs låtar, det är dock mest skillnader i och med deras sätt att förmedla döden då Berg ofta ser det från ett en gång levande perspektiv och som blickar tillbaka på livet. Andersson har använt levande exempel som han säger vill komma från livet, de vill renas från de synder de bär på. Också sådana som känner att de inte har något vidare att leva för, komma ifrån pinan genom att lämna jordlivet. Symbolerna som används är spöken av Berg som är ett utmärkt sätt att förmedla eller hjälpa att tyda texten och döden. Döden framstår som en mer självklar faktor när spöken används som symbol.

Dan Andersson har använt en mer gammalmodig bakgrund, i det att han påverkas av hans egen. Skriver ofta om bekymmer längre bak i tiden, dock är han ju från längre bakåt i tiden men inga framtidsvisioner finns, det är många tillbakablickar till den tiden som fanns men som inte är hans. Berg som kommer från denna tid är inte så inne på att skriva om det som kan uppfattas just nu, mycket av det är övernaturligt som många kan se som en framtidsvision. Spöken som aldrig har bevisats finnas och det fenomen att människor återvänder från de döda, det behöver dock aldrig betyda att detta är något som det handlar om fast att det är något som används. Berg använder också döden som ett centralt tema med sina titlar, ett sätt som säger att han är rak på sak medan Andersson är mer diskret.

Döden märks ofta som övernaturlig, den är naturlig eftersom liv leder alltid till död vad som än händer, men trots detta vet ingen som lever vad som händer efter döden. Något som behandlas väl av både Andersson och Berg, att döden är en slags frihet och en väg från bekymmer liksom något som man gärna vill komma från, man kanske tänker tillbaka till livet när man verkligen inte finns längre. *Svarta Ballader* och *Du och jag döden* är två välgjorda verk där den förstnämnda talar om hur livet är som fattig och den andra hur döden verkligen kan kännas.

Källor

- Andersson, Dan, 1992. *Dan Anderssons dikter*, TIDENS förlag'
- Berg, Joakim; www.kent.nu/text_album.asp, 2005. *Du och jag Döden*, EMI
- www.kent.nu